

ความน่าเชื่อถือของระบบการตรวจส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญา Reliability Of Examination Of Bodily Samples In Criminal Case

กิงกาญจน์ สิริไสย

5/261 ไอดีโอ โมบี บางซื่อ แกรนด์ อินเตอร์เชนจ์ เลขที่ 5 ถนนประชาชื่น
แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800

Kingkarn Sirisai

5/261 Ideo Mobi Bangsue Grand Interchange Bldg, Number 5
Prachachuen Rd., Bangsue Sub-district, Bangsue District, Bangkok 10800
E-mail : kingkarn.sirisai@gmail.com

(Received: 20 June 2023; Revised: 9 July 2023; Accepted: 20 July 2023)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของระบบการแสวงหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์จากส่วนประกอบของร่างกายของผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบอื่น ๆ ของร่างกาย ตามมาตรา 131/1 และมาตรา 244/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากในทางปฏิบัติกระบวนการขึ้นตอนดังกล่าวยังมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถืออยู่หลายประการ ได้แก่ 1) หน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและหน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์หลักฐานอยู่ภายใต้สังกัดองค์กรเดียวกัน คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำให้ขาดหลักประกันในเรื่องของการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจ 2) การไม่เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือหรือแบ่งเบาภาระงานด้านการตรวจส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญา 3) การบันทึกขั้นตอนของกระบวนการบริหารวัตถุพยานตามหลักห่วงโซ่แห่งพยานหลักฐานของแต่ละหน่วยงานที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน 4) สิทธิของผู้ถูกตรวจในการร้องขอให้มีการตรวจซ้ำสามารถร้องขอได้เฉพาะที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์เท่านั้น และไม่อาจใช้ได้อย่างทันท่วงทีในทางปฏิบัติ และ 5) ในกรณีที่การตรวจร่างกายก่อให้เกิดความอับอายหรือมีการละเมิดต่อจิตใจผู้ถูกตรวจไม่สามารถเรียกบุคคลภายนอกที่ไว้วางใจให้เข้ามาอยู่ร่วมด้วยในขณะตรวจได้ จากการพิจารณาประเด็นปัญหาดังกล่าว โดยนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติและกฎหมายของไทย รวมไปถึงกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศเบลเยียม ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศไอร์แลนด์ พบว่า หลักเกณฑ์หรือแนวทางที่จะสามารถนำไปพัฒนาระบบการตรวจส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญาให้มีความน่าเชื่อถือได้นั้น ประกอบไปด้วย

1) การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรของหน่วยงานที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ โดยแบ่งแยกสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจออกจากการอยู่ภายใต้สังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้มีความเป็นอิสระมากขึ้น และเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้แก่หน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ทางคดีมากขึ้น 2) การเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนที่มีความพร้อม ด้านห้องปฏิบัติการและบุคลากรเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระงานด้านการตรวจพิสูจน์ดังกล่าว โดยเริ่มจากการเข้ามาเป็นหน่วยตรวจยืนยันผล 3) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยสนับสนุนการบันทึกขั้นตอนการบริหารวัตถุพยานตามหลักห่วงโซ่แห่งพยานหลักฐานของแต่ละหน่วยงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน 4) การผ่อนปรนเงื่อนไขทางกฎหมายในการใช้สิทธิร้องขอให้มีการตรวจซ้ำ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้สิทธิได้อย่างทันท่วงที และสิทธิในการร้องขอตรวจซ้ำดังกล่าวควรจะสามารถใช้ได้กับหน่วยงานที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ไม่เฉพาะกับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์เท่านั้น และ 5) การตรวจสอบประกอบร่างกายในบริเวณที่มีความอ่อนไหว เช่น อวัยวะเพศ หรือบริเวณที่อยู่ภายใต้ร่มผ้า ผู้ถูกตรวจควรมีสิทธิเรียกบุคคลภายนอกให้เข้ามาอยู่ร่วมด้วยในขณะตรวจได้

คำสำคัญ : พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ความน่าเชื่อถือ ส่วนประกอบของร่างกาย การสอบสวน การตรวจสอบและถ่วงดุล

Abstract

This article researches the reliability of bodily samples according to section 131/1 and section 244/1 of the Thailand Criminal Procedure Code, B.E. 2477 (1934). Procedurally, reliability issues remain: 1) main agencies authorized to investigate and with authority to examine are under the aegis of the Royal Thai Police, leading to an objective lack of guarantees in checks and balances; 2) lack of opportunity for the private sector to help alleviate the criminal case bodily sample examination workload; 3) written format reports of the evidence management process according to the chain of custody principle for each agency, leading to different forensic science service standards; 4) examinees' right to request re-examination may only be submitted at Central Institute of Forensic Science and may not occur promptly due to legally specified requirements; and 5) examinees may not request the presence of a trusted third party during the physical examination if it causes embarrassment or mental infringement. These issues were comparatively analyzed in terms of practices and laws in Thailand, England, Germany, Belgium, New Zealand and Ireland. Results were that 1) the organizational structure of forensic science service agencies should separate the Office of Police Forensic Science from under jurisdiction of the Royal Thai Police, the main investigative agency for more independence, and increase roles and responsibilities of other agencies providing forensic science services to participate in the forensic examination of evidence in more cases; 2) opportunities should be

provided for private sector registered with central organizations to alleviate bodily sample examination workload starting from coming as a re-examination unit, and the government must also contribute to subsidize some of the expenses for citizens wishing to use forensic services from private section; 3) information technology (IT) should be used to support written format reports of the evidence managing process according to the unidirectional chain of custody principle for each agency; 4) legal conditions for the right to request re-examination should be diminished so interested parties may exercise their rights promptly, applicable to forensic science service agencies in addition to the Central Institute of Forensic Science; 5) for examination of body parts in sensitive areas such as the genitals, examinees should have the right to have trusted person present

Keywords : Forensic science evidence, Reliability, Bodily samples, Investigation, Checks and balances

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 นโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 ได้ระบุให้รัฐบาลพึงจัดระบบการบริหารงานยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และให้มีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ ดังนั้น การจัดระบบการบริหารงานยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของรัฐบาล สำหรับในชั้นของการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา มีสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นส่วนราชการไทยระดับกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคลและอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี¹ เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบนำนโยบายของรัฐไปบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และภารกิจของโครงสร้างองค์กร ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(10) ได้วางหลักให้การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และมาตรา 2(11) ประกอบมาตรา 131 ได้วางหลักให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพหุติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะได้รู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา และดำเนินการทั้งหลายตามประมวลกฎหมายนี้ จึงกล่าวได้ว่า กฎหมายอาญาของไทยบัญญัติให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่หลักในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานนับแต่ได้ทราบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เมื่อพนักงานสอบสวนแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีจนเป็นที่เชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วนั้น ก็จะสรุปสำนวนเพื่อทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อ

¹ มาตรา 5, พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2557.

พิจารณาคำเนินคดีต่อไป หากพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้อง พยานหลักฐานที่รวบรวมมาได้นั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นศาล ซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มักจะได้รับค่านิยมในการนำมาใช้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี เนื่องจากเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีขั้นตอน และวิธีการที่กำหนด และนำไปสู่การยุติข้อพิพาทในคดีได้ง่าย ซึ่งการรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นั้น ศาลจะใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาด้วยว่า การทดลองทางวิทยาศาสตร์ได้ทำถูกต้องตามมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป รวมไปถึงในวงวิชาการและวงวิชาชีพนั้น ๆ ด้วยแล้วหรือไม่²

การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ถือเป็นหนึ่งในขั้นตอนของกระบวนการสอบสวนที่มีความสำคัญและเกิดความผิดพลาดได้ง่ายที่สุด³ โดยเฉพาะพยานหลักฐานที่ต้องแสวงหาเอจากร่างกายของผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากจะกระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกแสวงหาแล้ว ยังต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า ขั้นตอนการตรวจสอบประกอบของร่างกายดังกล่าว มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ได้วางหลักให้ “ในกรณีจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผม หรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้” เช่นเดียวกันกับในชั้นศาลตามมาตรา 244/1 ที่วางหลักไว้ว่า “ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ ซึ่งหากจำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากคู่ความหรือบุคคลใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้” จึงเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 และมาตรา 244/1 อันเป็นกฎหมายหลักที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือศาลในการสั่งให้มีการตรวจสอบประกอบของร่างกายเพื่อใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้น

ได้กำหนดหลักเกณฑ์การตรวจพิสูจน์ไว้อย่างกว้าง ๆ โดยมีได้มีกระบวนถึงวิธีการ ขั้นตอน เงื่อนไข หรือมาตรฐานการตรวจพิสูจน์ไว้แต่อย่างใด ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาค้นคว้าแนวความคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายและวิธีปฏิบัติงานอันเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานจากการตรวจสอบประกอบของร่างกาย

² โสภณ รัตนกร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 13, 2565) 459.

³ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, TIJ จับมือตำรวจนอร์เวย์และ DSI ร่วมยกระดับกระบวนการยุติธรรม (26 เมษายน 2566) TIJ <<https://www.tijthailand.org/highlight/detail/14>>.

ในคดีอาญาทั้งของไทยและต่างประเทศ เพื่อจะได้นำไปพิจารณาประกอบกับประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของระบบการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญาของไทยและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นดังกล่าวต่อไป ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายโดยแบ่งเนื้อหาของบทความออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของระบบการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญา 2. ศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานจากการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญาทั้งของไทย โดยเปรียบเทียบระหว่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายพิเศษ 3. ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ โดยในตอนท้าย ผู้เขียนจะเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาระบบการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญาของไทยให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

1. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของระบบการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญา

จากการศึกษาแนวปฏิบัติและกฎหมายของไทยเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญานั้น ผู้เขียนพบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของกระบวนการดังกล่าวอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1.1 หน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์ส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญาทั่วราชอาณาจักร คือ สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อันเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีต่าง ๆ โดยสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจแบ่งส่วนราชการออกเป็นกองบัญชาการดูแลในส่วนกลางและกองบังคับการ ซึ่งมีศูนย์กลางตามจังหวัดต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาค รวมทั้งหมด 10 ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน⁴ แม้จะมีสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ สังกัดกระทรวงยุติธรรม เข้ามามีบทบาทในด้านนี้ด้วย แต่ก็เป็นเพียงหน่วยงานสนับสนุนงานในทางคดีเท่านั้น เพราะตามพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 ประกอบกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2561 สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์ในกรณีที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลร้องขอ (รวมถึงกรณีที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมด้วย) หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีร้องขอให้ตรวจซ้ำ หรือประชาชนต้องการใช้บริการในกรณีส่วนตัว และจากสถิติการตรวจพิสูจน์หลักฐานของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ประเภทการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม DNA การตรวจวิเคราะห์หัตถ์ลายนิ้วมือ การตรวจร่างกาย (นิติเวชคลินิก) ในปี 2560 คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 21,405 เรื่อง⁵ ส่วนในปี 2561 คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 18,164 เรื่อง⁶ ในขณะที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ มีผลการปฏิบัติงานด้านการตรวจทางเคมี ฟิสิกส์ การตรวจยาเสพติด

⁴ สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, *โครงสร้างสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ* (14 มีนาคม 2566) สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ <<http://www.forensic.police.go.th/FS/html/structurenew.php>>.

⁵ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์, *รายงานประจำปี 2560* (8 กรกฎาคม 2566) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ <<https://www.cifs.go.th/Files/news//file/adf64701-cd91-4995-9dfe-2c05a81e82b3.pdf>>.

⁶ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์, *รายงานประจำปี 2561* (8 กรกฎาคม 2566) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ <<https://www.cifs.go.th/Files/news//file/ddd0e7f26bb-4f8c-9cbb-be013f46f44f.pdf>>.

และการตรวจทางชีววิทยาและ DNA ในปี 2560 คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 196,190 คดี⁷ และในปี 2561 คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 252,705 คดี⁸ เห็นได้ว่า นอกจากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์จะดำเนินการตรวจพิสูจน์ทางคดีได้ก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในคดีร้องขอแล้ว สัดส่วนงานด้านการตรวจพิสูจน์ของสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจกับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ตามสถิติดังกล่าวก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่มากเช่นกัน ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ง (2) ที่กำหนดแนวทางปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมไว้ว่า ให้มีการสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก นอกจากนี้ ยังทำให้ไม่มีหน่วยงานใดสามารถเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ส่วนประกอบของร่างกายได้ ดังตัวอย่างจากข่าวของผู้ขับรถยนต์ยี่ห้อเบนทลีย์ ที่ขับรถด้วยความเร็วสูงบนทางด่วนและได้แซงซ้ายมาชนท้ายรถยนต์ยี่ห้อมิตซูบิชิ ทำให้รถที่ถูกชนเสียหลักไปโดนรั้วคั่นเพลิงของสำนักงานเขตบางรักต่ออีกทอดหนึ่ง มีผู้บาดเจ็บรวม 6 คน ในเบื้องต้นเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับผิดชอบสำนวนคดีในขณะนั้นได้บันทึกว่า ผู้ขับเบนทลีย์ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎจราจรระดับแอลกอฮอล์โดยวิธีการเป่าแต่อย่างใด แต่ไม่สามารถเป่าได้เนื่องจากได้รับการกระทบกระเทือนบริเวณหน้าอก ทำให้ไม่มีแรงเป่า และจะขอเข้ารับการเจาะเลือดเพื่อตรวจหาระดับแอลกอฮอล์แทน⁹ ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวผู้ก่อเหตุไปตรวจเลือดโดยเร็วเพราะหากเกิน 6 ชั่วโมงไปแล้ว ระดับแอลกอฮอล์ในเลือดจะลดต่ำลงกว่าที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิด (50 mg%)¹⁰ แต่จากข้อเท็จจริงตามข่าวมีการขี้อเวลาออกไปนานกว่า 4 ชั่วโมงก่อนทำการตรวจ และจากรายงานผลการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ก่อเหตุที่ได้มาจากโรงพยาบาลตำรวจ พบว่า เหลืออยู่เพียง 10 กว่า mg%¹¹ เห็นได้ว่า การใช้อำนาจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตามข่าวดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่จะใช้เอาผิดกับผู้ก่อเหตุฐานขับรถในขณะเมาสุราได้ หรือจะเป็นกรณีของดาราสาว “คุณแตงโม” ที่เสียชีวิตจากการพลัดตกเรือสปีดโบ๊ทกลางแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2565 พนักงานสอบสวนได้มีการขอตรวจร่างกายบุคคลที่อยู่บนเรือกับคุณแตงโมทั้ง 5 คน หลายครั้ง เพื่อรวบรวม

⁷ สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, แผนปฏิบัติการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ 2561 (8 กรกฎาคม 2566) สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ <<https://www.forensic.police.go.th/FS/html/ruleplan.php>>.

⁸ สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, แผนปฏิบัติการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ 2562 (8 กรกฎาคม 2566) สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ <https://www.forensic.police.go.th/FS/html/download/plan_62/_62.zip>.

⁹ TODAY Writer, เป็ดมูมมอง นักวิชาการ-นักกฎหมาย กว่าจะได้ตรวจเลือด เบนทลีย์ ชนบนทางด่วน (14 มีนาคม 2566) WORKPOINT today <https://workpointtoday.com/accident21/?fbclid=IwAR0ja6qzBpy3bSub1-YrRIU9gAXMoJM_CKQftJa4lKHUQ4bZSMD-8hUIHkM>.

¹⁰ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, แนวทางการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ขับขี่ เภมการณ์การสนับสนุนค่าใช้จ่าย (14 มีนาคม 2566) กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข <http://www.thaincd.com/document/file/info/injured/แนวทางการตรวจalc_ในเลือด62.pdf.pdf>.

¹¹ Khaosod Online, สรุปแล้ว ตำรวจแจ้งข้อหาเสียชีวิตเบนทลีย์ ฐานเมาและขับ หลังไม่ยอมเป่า นำตัวส่งฝากขังศาล (14 มีนาคม 2566) ข่าวสด <https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_7454594>.

เป็นพยานหลักฐานในการหาสาเหตุการเสียชีวิตของผู้ตาย¹² และเนื่องจากคดีดังกล่าวเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการตายของผู้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงกว้าง จึงได้รับความสนใจและมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก เช่น คุณอัจฉริยะ เรืองรัตนพงศ์ ประธานชมรมช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ที่เข้าร้องต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้สอบวินัยเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบสำนวนคดีที่ไม่ยอมมีคำสั่งให้อายัดเรือของกลางตั้งแต่ในช่วงเกิดเหตุ และไม่มีคำสั่งให้ตรวจหาระดับแอลกอฮอล์และสารเสพติดในร่างกายของบุคคลบนเรือหลังเกิดเหตุทันที ถือเป็นการไม่กระทำการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถกระทำได้¹³ และนำข้อมูลเท็จหรือพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเข้าสู่สำนวนคดี ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้รับเรื่องดังกล่าวไว้และแต่งตั้งที่ปรึกษาพิเศษของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้สอบวินัยเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบ ซึ่งได้ผลการสอบออกมาว่าเจ้าพนักงาน 3 ใน 4 คน มีความผิดวินัยไม่ร้ายแรงฐานไม่ปฏิบัติหน้าที่ทางราชการด้วยความตั้งใจ อุตสาหะ และไม่ตรวจสอบสื่อประชาสัมพันธ์ก่อนนำออกเผยแพร่ให้มีความเหมาะสมและเกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ¹⁴ จากข่าวที่ได้ยกตัวอย่างไปข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่หน่วยงานหลักในการตรวจพิสูจน์ส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญามีหน่วยงานเดียวและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนนั้น เป็นการผูกขาดการใช้อำนาจไว้กับหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมากเกินไป ทำให้ไม่มีการตรวจสอบและถ่วงดุลจากหน่วยงานภายนอกจนอาจกระทบกับความน่าเชื่อถือของผลการตรวจได้ ทั้งยังทำให้ขาดหลักประกันในเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ว่าจะไม่ถูกแทรกแซงจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าได้

1.2 การไม่เปิดโอกาสให้หน่วยงานของภาคเอกชนที่มีห้องปฏิบัติการซึ่งได้รับการรับรองตามมาตรฐานสากลเข้ามามีบทบาทช่วยเหลืองานด้านนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา เนื่องจากปัจจุบันมีคดีอาญาที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นจำนวนมาก (จากข้อมูลสถิติการรับเรื่องร้องทุกข์ในคดีอาญาทั่วประเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้ง 4 กลุ่มความผิด ได้แก่ ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ฐานความผิดตามกฎหมายพิเศษ และคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย พบว่าในปี พ.ศ. 2565 มีคดีที่รับคำร้องทุกข์จำนวน 918,073 คดี จับกุมได้จำนวน 867,025 คดี)¹⁵ และจากการศึกษา พบว่าอุปสรรคและปัญหาสำคัญในการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจ คือ การขาดความรู้ในการรักษาสถานที่เกิดเหตุและการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อปริมาณคดีที่มีจำนวนมาก¹⁶ โดยในปัจจุบันอัตรากำลังของบุคลากรผู้ทำการตรวจพิสูจน์ของสถาบันนิติเวชวิทยา

¹³ PPTV online, อัจฉริยะ ร้อง ผบ.ตร. สั่งตั้ง 4 ตำรวจ ทำคดีแดงโม (14 มีนาคม 2566) PPTV 36 HD <<https://www.pptvhd36.com/news/171324?fbclid=IwAR3WtXG2YbSoYVEVZRMFKlPquKwiceAbAV43uo4TR9vzw-xa47mTdhefBmA>>.

¹⁴ ไทยรัฐออนไลน์, ผลสอบ 3 ตำรวจคดีไม่ร้ายแรง ถูกอัจฉริยะร้องคดีแดงโม (14 มีนาคม 2566) ไทยรัฐออนไลน์ <<https://www.thairath.co.th/news/local/central/2468586?fbclid=IwAR3DY3VNCeLiFAQNVb8Zm9pEjY8q9CYwz8hruEJMW2Zd4ZNqn0LvOaiCZEK>>.

¹⁵ ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนรายงาน, สถิติฐานความผิดคดีอาญา(คดี 4 กลุ่ม) หน่วยงานทั่วประเทศตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 ถึง 31 ธันวาคม 2565 (2 พฤษภาคม 2566) ระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ <www.crimespolice.com/portal/wp-content/uploads/2023/04/สถิติฐานความผิดคดีอาญาคดี-4-กลุ่ม-พ.ศ.-2565.pdf>.

¹⁶ ดร.ทองทัตประสิทธิ์, ความรู้ความคิดเห็นในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 8 (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561) 52.

โรงพยาบาลตำรวจ มีแพทย์และนักเทคนิคการแพทย์รวมกันประมาณ 40 อัตรา¹⁷ ส่วนสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ มีอัตรากำลังของบุคลากรผู้ทำการตรวจพิสูจน์ในด้านต่าง ๆ รวมกันทั้งสิ้น 285 อัตรา¹⁸ (สำหรับสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ ไม่ปรากฏว่ามีการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวแต่อย่างใด) นอกจากนี้ หน่วยงานเอกชนถือเป็นภาคส่วนที่มีความสามารถในการจัดหาบุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่าง ๆ มาใช้ในการสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ส่วนประกอบของร่างกายให้มีประสิทธิภาพได้เช่นเดียวกันกับหน่วยงานรัฐ อีกทั้งในปัจจุบันมีห้องปฏิบัติการของภาคเอกชนจำนวนมากหลายแห่งที่ผ่านการรับรองตามมาตรฐานสากลด้านการตรวจพิสูจน์แล้ว

(3) การบันทึกรายงานขั้นตอนการบริหารจัดการวัตถุพยานตามหลักห่วงโซ่แห่งพยานหลักฐานของแต่ละหน่วยงานที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ยังไม่เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน ซึ่งอาจทำให้นักวิชาการจากหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานนั้นนำไปปรับใช้ได้ยาก¹⁹ และอาจทำให้เกิดการประสานงานที่ผิดพลาดขึ้นในขั้นตอนการส่งมอบการครอบครองวัตถุพยานได้

(4) สิทธิของผู้ถูกตรวจในการร้องขอให้มีการตรวจซ้ำนั้น ไม่อาจใช้ได้อย่างทันท่วงที เนื่องจากในทางปฏิบัติ ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องจะสามารถร้องขอให้มีการตรวจซ้ำต่อสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้ก็ต่อเมื่อการดำเนินการดังกล่าวไม่ได้อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่น และต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตามมาตรา 5(4) แห่งพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 ซึ่งอาจทำให้ไม่ทันต่อสถานการณ์สำคัญหรือเร่งด่วน ซึ่งนอกจากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์แล้ว กฎหมายก็มิได้เปิดช่องให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องร้องขอให้มีการตรวจซ้ำได้โดยทางอื่นอีก นอกจากนี้ บทบัญญัติตามมาตรา 5(4) แห่งพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 ดังกล่าวยังอาจไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ง (2) ที่กำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และต้องจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก เนื่องจากคณะกรรมการกำกับการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์นั้น มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจร่วมเป็นคณะกรรมการฯ ด้วย²⁰ ซึ่งอาจส่งผลให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ไม่สามารถใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคำร้องขอตรวจซ้ำได้อย่างอิสระเยี่ยงองค์กรที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นอิสระจากอีกองค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว

¹⁷ คณะทำงานเพื่อจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน โรงพยาบาลตำรวจ, *คู่มือการปฏิบัติงาน โรงพยาบาลตำรวจ 2566* (3 กรกฎาคม 2566) โรงพยาบาลตำรวจ<<https://www.policehospital.org/content/news.php?ID=13126&dept=7>>.

¹⁸ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์, *เอกสารสถานภาพสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ 2566* (กรกฎาคม 2566) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์<<https://www.cifs.go.th/Files/news//file/ef16b31b-233b-4159-82f8-e3b13fcd8a65.pdf>>.

¹⁹ กองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, *คู่มือการจัดการวัตถุพยาน กระทรวงสาธารณสุข 2563* (14 มีนาคม 2566) กระทรวงสาธารณสุข < <https://phdb.moph.go.th/main/index/download/640>>.

²⁰ มาตรา 10, *พระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559*.

(5) กฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบประกอบของร่างกายนั้น มิได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกตรวจในการเรียกบุคคลภายนอกที่ไว้ใจให้เข้ามาอยู่ร่วมด้วยได้ระหว่างการตรวจพิสูจน์ส่วนประกอบของร่างกายในบริเวณที่มีความอ่อนไหว เช่น อวัยวะเพศ หรือบาดแผลบริเวณหน้าอกของผู้ถูกตรวจเพศหญิง เป็นต้น มีเพียงแนวทางปฏิบัติทั่วไปของแพทย์ที่กำหนดไว้ว่า หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นผู้หญิง ให้จัดหาเจ้าพนักงานหญิงเข้าร่วมตรวจ หรือจะขอนำบุคคลใดเข้ามาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นก็ได้ตามสมควร²¹ แม้ประเด็นดังกล่าวจะมีได้เกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือของระบบการตรวจสอบประกอบของร่างกายโดยตรง แต่หากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจสอบประกอบของร่างกายใช้วิธีการที่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานการตรวจพิสูจน์ หรือมีการละเมิดต่อร่างกายหรือจิตใจขณะตรวจร่างกายในบริเวณที่มีความอ่อนไหว ผู้ถูกตรวจก็จะมีพยานบุคคลมาช่วยยืนยันถึงเหตุการณ์และขั้นตอนการตรวจในครั้งนั้น ๆ ทำให้ไม่อาจโต้แย้งถึงน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้

ผู้เขียนเห็นว่า หากศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญาระหว่างกฎหมายไทยด้วยกันเอง และระหว่างกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ จะทำให้ได้เห็นถึงความเหมือนและความต่าง รวมทั้งแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของไทย

2. ศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานจากการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญาทั้งของไทย โดยเปรียบเทียบระหว่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายพิเศษ

จากการศึกษาระบบการตรวจสอบประกอบของร่างกายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเทียบกับกฎหมายพิเศษ ได้แก่ ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 115, พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564, พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ มาตรา 43 ทวิ/1 และมาตรา 142 พระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 102 ทวิ และพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 มีประเด็นที่จะพิจารณาดังนี้

2.1 ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 115, พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564, พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ มาตรา 43 ทวิ/1 และมาตรา 142 พระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 102 ทวิ ต่างก็มีกฎหมายลำดับรอง เช่น ประกาศ หรือระเบียบ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข หรือวิธีการที่เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายต้องปฏิบัติต้องปฏิบัติตามเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในกฎหมายพิเศษซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทอันเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะนั้น ๆ โดยสาระสำคัญในกฎหมายลำดับรองนั้นจะคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ จะกำหนดไว้ซึ่งวิธีการตรวจหรือการทดสอบอย่างละเอียดเพื่อให้มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยคำนึงถึงความถูกต้องในการเก็บรักษาและการส่งต่อสิ่งตรวจตามหลัก Chain of Custody ตลอดจนมีกระบวนการควบคุมการใช้อำนาจในการตรวจ โดยให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจครั้งแรกส่งผลการตรวจไปยังหน่วยงานที่กำหนดไว้เพื่อตรวจยืนยันผล ซึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงาน

²¹ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือการปฏิบัติงานนิติเวช (สำหรับแพทย์หรือบุคลากรการแพทย์) (15 มีนาคม 2566) กระทรวงสาธารณสุข <<https://externinternguide.files.wordpress.com/2018/02/z1-forensic-handbookexin.pdf>>.

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 และมาตรา 244/1 กำหนดไว้เพียงขอบเขตของการคุ้มครองสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกตรวจเท่านั้น มิได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การตรวจไว้ในกฎหมายลำดับรองแต่อย่างใด

2.2 วัตถุประสงค์ของกฎหมายในการกำหนดให้มีการตรวจส่วนประกอบของร่างกายโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นชั้นของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 131/1 หรือในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาล ตามมาตรา 244/1

ส่วนวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการกำหนดให้มีการตรวจร่างกายตามมาตรา 115 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยการยกประเด็นด้านสาธารณสุขขึ้นมาในฐานะหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด เพื่อมุ่งหมายให้บุคคลเหล่านั้นกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ

2.3 พระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สิทธิร้องขอให้มีการตรวจซ้ำของผู้มีส่วนได้เสียในคดี ไว้ในมาตรา 5(4) กล่าวคือ ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ตรวจซ้ำได้ต่อเมื่อไม่ได้อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ และต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวก” ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 และมาตรา 244/1 ไม่มีหลักเกณฑ์การร้องขอให้ตรวจพิสูจน์ซ้ำได้แต่อย่างใด นอกจากนี้ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการข้อมูลของห้องปฏิบัติการ หรือเรียกว่า Laboratory Information Management Systems: LIMs) ซึ่งสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้นำระบบดังกล่าวมาใช้โดยเรียกว่า ระบบศูนย์ข้อมูลกลางการให้บริการและตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science Service Center: FSSC) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การบริหารจัดการข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่การรับตัวอย่างจนถึงกระบวนการออกรายงาน มีระบบการติดตามการตรวจสอบข้อมูลที่มีความถูกต้องแม่นยำและลดระยะเวลาในการสืบค้นข้อมูล รวมทั้งเป็นระบบที่รองรับการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสนับสนุนนโยบายรัฐดิจิทัล และได้มีการนำไปประยุกต์ใช้กับบริหารจัดการวัตถุพยานตามหลักห่วงโซ่แห่งพยานหลักฐานด้วย²²

3. ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การตรวจส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ

จากการพิจารณาระบบการตรวจส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญาตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ พบว่า มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาดังนี้

²² เกียรติศิริ คันธวิวัฒน์, อรัญญา กริชาชาติ, ประภาพร ไชยประภา, ธัญญ์พงศ์ อินทรสอน และสมฤทัย สัตย์มัน, การนำระบบบริหารจัดการสารสนเทศมาใช้ในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์, (23 มีนาคม 2566) กองสารพินิจกรรม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ <https://www.cifs.go.th/Files/internal_department/file/7b40ccee-ad11-423c-b13b-a88dc6208dac.pdf>.

3.1 ประเด็นเรื่องความน่าเชื่อถือของผู้ทำการตรวจอันเนื่องมาจากหน่วยงานสอบสวนและหน่วยงานตรวจพิสูจน์หลักฐานของไทยอยู่ภายใต้สังกัดของหน่วยงานหลักเดียวกัน ทำให้ขาดการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจหน้าที่ซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดการผูกขาดการใช้อำนาจให้กับหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมากเกินไป จนอาจกระทบกับความน่าเชื่อถือของผลการตรวจได้ อีกทั้งยังทำให้ขาดหลักประกันในเรื่องการแทรกแซงการทำงานของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสั่งตรวจและแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญผู้ทำการตรวจต่างก็อยู่ภายใต้สังกัดหน่วยงานเดียวกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศที่ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับกรณีข้างต้น พบว่า ประเทศเยอรมนีมีกฎหมายกำหนดไว้โดยชัดเจนว่า การตรวจเลือดจะต้องดำเนินการโดยนักเทคนิคการแพทย์ การตรวจโมเลกุลหรือพันธุกรรมจะดำเนินการได้ก็ตามคำสั่งศาลเท่านั้น และในหมายศาลต้องระบุผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะต้องได้รับมอบหมายอย่างเปิดเผย และจะต้องไม่เป็นสมาชิกของหน่วยงานที่ดำเนินการสอบสวน หรืออาจเป็นเจ้าพนักงานในหน่วยงานสอบสวน แต่แตกต่างหากจากหน่วยงานที่ดำเนินการสอบสวน ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ใช่เจ้าพนักงานรัฐ บทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองข้อมูลของรัฐจะถูกนำมาใช้บังคับ โดยหน่วยงานของรัฐสามารถตรวจสอบการทำงานของผู้เชี่ยวชาญได้²³ อันเป็นกรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า บุคคลใดเป็นผู้ทำการตรวจ และผู้ทำการตรวจจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่ดำเนินการสอบสวน

3.2 ประเด็นเรื่องการร้องขอให้มีการตรวจซ้ำนั้น ในประเทศไทยผู้มีส่วนได้เสียจะสามารถใช้สิทธิร้องขอให้มีการตรวจซ้ำต่อสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้ ก็ต่อเมื่อการดำเนินการดังกล่าวไม่ได้อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่น และมีเงื่อนไขอีกว่า ต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตามมาตรา 5(4) แห่งพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 ซึ่งอาจทำให้ไม่ทันต่อสถานการณ์สำคัญหรือเร่งด่วน นอกจากนี้แล้วก็ไม่มีความหมายฉบับใดเปิดช่องให้ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอได้โดยทางอื่นอีก หากการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานสอบสวนยุติลงแล้ว และบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีต้องการจะร้องขอให้มีการตรวจซ้ำ พยานหลักฐานที่จะถูกนำไปตรวจก็อาจมีการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพถูกเจอปน หรือถูกโยกย้าย ถูกทำลาย หรือทำให้เสียหายไปก็ได้ อันอาจส่งผลกระทบให้ผลการตรวจพิสูจน์มีความน่าเชื่อถือลดลงได้ สำหรับกฎหมายพิเศษของไทย เช่น ประมวลกฎหมายยาเสพติด พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 หรือพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ต่างก็มิได้มีกฎกระทรวง ประกาศ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะกำหนดไว้คล้าย ๆ กันว่า เมื่ออ่านผลการตรวจแล้ว ให้ผู้ทำการตรวจแจ้งผลการตรวจหรือผลการทดสอบแก่ผู้รับการตรวจหรือทดสอบ โดยห้ามเปิดเผยผลการตรวจหรือทดสอบแก่ผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้อง และให้เก็บรักษาผลการตรวจหรือทดสอบไว้เป็นเอกสารลับ หากผลออกมาว่าพบสารเสพติดในปัสสาวะ ก็ให้นำตัวอย่างดังกล่าวไปตรวจยืนยันผลอีกครั้งหนึ่ง โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจยืนยันผลก็เป็นหน่วยงานที่กำหนดไว้โดยชัดแจ้งตามกฎหมายลำดับรองที่ใช้ประกอบกับกฎหมายพิเศษนั้น ๆ อันเป็นกระบวนการขั้นตอนการตรวจสอบและถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการตรวจดังกล่าว

²³ Section 81f (2), *Strafprozeßordnung*.

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศที่ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับกรณีข้างต้น พบว่า ประเทศเบลเยียม มีกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา สามารถเลือกนายแพทย์ผู้ทำการตรวจได้ด้วยตนเอง²⁴ และเมื่อได้ผลการตรวจแล้ว พนักงานอัยการจะต้องแจ้งผลการตรวจให้ผู้ถูกตรวจรับทราบ ผู้ถูกตรวจอาจร้องขอการตรวจยืนยัน (contre-expertise) อีกครั้งหนึ่ง โดยผู้ถูกตรวจสามารถร้องขอไปที่พนักงานอัยการได้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับผลการตรวจครั้งแรก การตรวจยืนยันจะเป็นการตรวจโดยห้องปฏิบัติการที่ขึ้นทะเบียนไว้กับผู้ถูกตรวจเป็นผู้เลือก²⁵ ส่วนในประเทศนิวซีแลนด์ มีกฎหมายกำหนดเรื่องการเก็บรักษาและแบ่งส่วนประกอบของร่างกายไว้บางส่วนในกรณีที่ต้องตรวจซ้ำหรือในกรณีที่ผู้ต้องหาต้องการตรวจคู่ขนานกับการดำเนินการของเจ้าหน้าที่²⁶ อันเป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้ถูกตรวจเห็นว่าตนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตรวจและเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือในผลการตรวจให้กับผู้ถูกตรวจได้

3.3 ประเด็นเรื่องสิทธิในการร้องขอให้บุคคลที่ไว้ใจอยู่ด้วยขณะถูกตรวจ เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกตรวจในการเรียกบุคคลภายนอกที่ไว้ใจให้เข้ามาอยู่ร่วมด้วยได้ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ส่วนประกอบของร่างกายในบริเวณที่มีความอ่อนไหว เช่น อวัยวะเพศหรือบาดแผลบริเวณหน้าอกของผู้ถูกตรวจเพศหญิง เป็นต้น มีเพียงแนวทางปฏิบัติทั่วไปของแพทย์ที่กำหนดไว้ว่า หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นผู้หญิง ให้จัดหาเจ้าพนักงานหญิงเข้าร่วมตรวจ หรือจะขอนำบุคคลใดเข้ามาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นก็ได้ตามสมควร²⁷ ซึ่งในทางปฏิบัติ หากผู้ถูกตรวจเป็นเพศหญิง การตรวจร่างกายที่ต้องมีการถอดเสื้อผ้าอาจทำให้เกิดความอับอายขึ้นได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศที่ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับกรณีข้างต้น พบว่า ประเทศนิวซีแลนด์ มีกฎหมายกำหนดว่า ระหว่างที่มีการนำส่วนประกอบของร่างกายไปตรวจ ให้มีบุคคลที่สามารถอยู่ด้วยกับผู้ที่ถูกตรวจได้ เช่น ทนายความ หรือผู้ที่ผู้นั้นไว้ใจ หรือในกรณีเด็กอาจมีผู้ปกครองอยู่ร่วมด้วยในขณะตรวจ ส่วนบุคคลอื่นนอกจากนี้²⁸ หากไม่ใช่บุคคลซึ่งเป็นตำรวจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะไม่สามารถเข้าร่วมในขณะที่มีการนำส่วนประกอบของร่างกายไปตรวจได้²⁹ ส่วนของประเทศเยอรมนี การตรวจร่างกายผู้หญิงหากจะเป็นการละเมิดความรู้สึกและทำให้เกิดความอับอาย การตรวจดังกล่าวต้องกระทำโดยผู้หญิงหรือโดยนักเทคนิคการแพทย์ เมื่อผู้หญิงที่ถูกตรวจร้องขอ กฎหมายอนุญาตให้ผู้หญิงอื่นหรือญาติเข้าอยู่ด้วยขณะตรวจได้³⁰ การตรวจร่างกาย

²⁴ Art. 90bis, *Code d'instruction criminelle*.

²⁵ Michel Franchimont, Ann Jacobs, Adrien Masset, Manuel de penale (Bruxelles : Larcier , 2nd édition, 2006) p.315 อ้างถึงใน ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย, *การค้นคว้าบุคคล : ศึกษาเปรียบเทียบกับนานาชาติ* (นนทบุรี: รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานอัยการสูงสุด, 2553) 19-20.

²⁶ ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย, *การค้นคว้าบุคคล : ศึกษาเปรียบเทียบกับนานาชาติ* (นนทบุรี: รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานอัยการสูงสุด, 2553) 63.

²⁷ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, อ้างแล้ว 21.

²⁸ Section 50(1), *Criminal Investigations (Bodily Samples) Act 1995*.

²⁹ Section 52, *Criminal Investigations (Bodily Samples) Act 1995* Section 52.

³⁰ Section 81d (1), *Strafprozeßordnung*.

ผู้หญิงดังกล่าวให้ใช้กับผู้หญิงที่ยินยอมให้มีการตรวจด้วย³¹ สำหรับประเทศอังกฤษ โดยหลักหากเป็นการตรวจที่ต้องถอดเสื้อผ้าของผู้นั้น จะต้องไม่ทำให้ผู้นั้นรู้สึกอาย และต้องไม่มีผู้อื่นซึ่งเป็นเพศตรงข้ามกับผู้ถูกตรวจอยู่ระหว่างการตรวจ เว้นแต่จะเป็นแพทย์หรือพยาบาลที่เป็นผู้ตรวจ เว้นแต่จะเป็นผู้เยาว์หรือคนวิกลจริต หรือเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางจิต และมีความจำเป็นต้องมีผู้ปกครองหรือผู้ดูแลที่เป็นเพศตรงข้ามกับผู้นั้น ทั้งนี้จะต้องไม่มีบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในการตรวจนั้น³² และในประเทศไอร์แลนด์ได้มีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้ถูกตรวจด้วยว่า สิ่งตรวจเก็บอื่นนอกเหนือจากเลือดหรือรอยพิมพ์นิ้วจะต้องถูกเก็บโดยบุคคลที่มีเพศเดียวกันกับผู้ถูกตรวจ เนื่องจากสิ่งตรวจเก็บประเภท intimate sample เป็นการตรวจจากส่วนประกอบของร่างกายที่โดยส่วนใหญ่แล้วอยู่ในจุดสงวนหรือ จุดซ่อนเร้น เช่น ขนบริเวณอวัยวะเพศ หรือการตรวจแบบรูดผ้าบริเวณอวัยวะเพศหรือบริเวณที่เป็นช่องเปิดต่าง ๆ ของร่างกายยกเว้นช่องปากซึ่งอาจทำให้ผู้ถูกตรวจเกิดความรู้สึกอับอายได้³³

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของระบบการตรวจส่วนประกอบของร่างกายในคดีอาญา โดยนำไปพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติและกฎหมายของไทย รวมไปถึงกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมนี ประเทศเบลเยียม ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศไอร์แลนด์ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความน่าเชื่อถือของระบบการตรวจส่วนประกอบของร่างกาย ดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรของหน่วยงานรัฐใหม่ โดยการแบ่งแยกหน่วยงานที่ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ออกจากกัน กล่าวคือ ให้สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจแยกออกมาเป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้มีสถานะเป็นองค์กรอิสระอื่นตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวสามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะหน่วยให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีอิสระ แต่หากการแบ่งแยกโครงสร้างอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็นไปได้ยากด้วยเงื่อนไขตามบริบทของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่าง ๆ ของไทย สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้หน่วยงานที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์หน่วยงานอื่น ๆ เช่น สถาบันนิติวิทยาศาสตร์หรือโรงพยาบาลต่าง ๆ ที่มีความพร้อม สามารถเข้ามามีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในทางคดีเพิ่มมากขึ้น เช่น การกำหนดให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์เข้าร่วมในการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่มีความซับซ้อน หรือคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเจ้าพนักงาน หรือคดีที่มีคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลหรือมีชื่อเสียงในวงกว้าง เป็นต้น หรือการขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์ให้กับหน่วยงานที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์อื่น ๆ โดยสถานีดำรวจในแต่ละท้องที่ควรกำหนดข้อตกลงให้พนักงานสอบสวนสามารถร้องขอให้มีการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ได้ทั้งกับสำนักงานพิสูจน์หลักฐาน

³¹ Section 81d (2), *Strafprozeßordnung*.

³² 6.9, Code D.

³³ Section 18 *Criminal Justice (Forensic Evidence and DNA Database System) Act 2014*.

ตำรวจหรือหน่วยงานอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร โดยเฉพาะในเขตจังหวัดที่มีประชากรหรือมีสถิติการก่อคดีอาชญากรรมเป็นจำนวนมาก³⁴ เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดชลบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

2. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 131/1 วรรคสอง และมาตรา 244/1 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่มเติมข้อความเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจพิสูจน์ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง เพื่อให้บทบัญญัติดังกล่าวมีความชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ทั้งในชั้นของพนักงานสอบสวนและในชั้นพิจารณาของศาล ดังนี้

“มาตรา 131/1 ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์ ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายนั้น แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจพิสูจน์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง...” และ

“มาตรา 244/1 ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีที่การตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากคู่ความหรือบุคคลใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอมหากคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอม

³⁴ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สถิติคดีอาชญากรรมและความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ จำแนกตามประเภทความผิด รายจังหวัด พ.ศ. 2560 – 2564, (9 กรกฎาคม 2566) สำนักงานสถิติแห่งชาติ < http://statbbi.nso.go.th/staticreport/Page/sector/TH/report/sector_09_9_TH_.xlsx >.

หรือกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจพิสูจน์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง...

3. กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ทำการตรวจสามารถมาจากหน่วยงานของภาคเอกชนได้ โดยจะต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการตรวจสอบการดำเนินการตรวจของภาคเอกชนด้วย เพื่อให้รัฐสามารถคุ้มครองความปลอดภัยของข้อมูลในทางคดีได้ และมีบทลงโทษในกรณีที่กระทำการเกินขอบอำนาจที่ให้ไว้ในกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่าเบื้องต้นควรให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการตรวจพิสูจน์หลักฐานในกรณีที่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีร้องขอให้มีการตรวจซ้ำอีกครั้งหนึ่ง โดยบุคคลดังกล่าวควรมีสถานะเลือกผู้ทำการตรวจหรือห้องปฏิบัติการในการตรวจซ้ำด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นห้องปฏิบัติการของภาครัฐหรือภาคเอกชนก็ตาม โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวควรบัญญัติไว้ในกฎกระทรวงตามที่ได้กล่าวถึงในข้อ 2. ทั้งนี้ อาจนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายลำดับรองของพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 และกฎหมายของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้เช่นเดียวกัน

สำหรับค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์กรณีที่ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้เขียนขอเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ (1) กรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในคดีอาญาหรือศาลร้องขอให้หน่วยงานภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวควรจะเป็นความรับผิดชอบของทางรัฐโดยให้เป็นไปตามระเบียบที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131/1 วรรคสาม หรือมาตรา 244/1 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี และ (2) กรณีที่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีร้องขอให้ตรวจพิสูจน์โดยหน่วยงานภาคเอกชน ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวเพียงบางส่วนตามที่เห็นสมควร เช่น หากเป็นการตรวจเพื่อเปรียบเทียบสารพันธุกรรม DNA ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก รัฐอาจช่วยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสามในสี่ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด หากเป็นการตรวจโดยทั่วไป รัฐอาจช่วยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายกึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมด เป็นต้น หรืออาจกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีสามารถขอลดหรือของดค่าธรรมเนียมในการตรวจพิสูจน์ได้ ในกรณีที่ผู้ร้องขอไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะเสีย หรือหากไม่ได้รับการยกเว้นจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร โดยร้องขอไปยังหน่วยงานภาครัฐที่เริ่มต้นการตรวจพิสูจน์ดังกล่าว

4. กำหนดแนวทางร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ของไทย โดยให้แต่ละหน่วยงานนำระบบสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้กับกระบวนการขั้นตอนการครอบครองวัตถุพยานเหมือนที่ปรากฏในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน แม้รูปแบบการลงบันทึกของแต่ละหน่วยงานอาจแตกต่างกันไปบ้าง แต่การระบุข้อมูลสำคัญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนของการครอบครองวัตถุพยานควรจะต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งต้องมีความชัดเจน สามารถตรวจสอบหรือรับรองได้ และอยู่ในลักษณะที่บุคลากรจากหน่วยงานอื่นสามารถนำผลการบันทึกดังกล่าวไปใช้ประเมินผลต่อได้โดยง่าย

5. เพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิร้องขอให้มีการตรวจซ้ำไว้ในมาตรา 131/1 และมาตรา 244/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวควรบัญญัติไว้ในกฎกระทรวงตามที่ได้กล่าวถึงในข้อ 2. และต้องมีสาระสำคัญว่า การตรวจซ้ำต้องสามารถดำเนินการได้อย่างทันทั่วทั้งที่เพื่อป้องกันมิให้พยานหลักฐานเสียหาย สลาย หรือถูกทำลายจนไม่อาจนำมาตรวจพิสูจน์ได้อีก และควรจำกัดขอบเขตการใช้สิทธิดังกล่าวโดยกำหนดลักษณะของคดีที่สามารถร้องขอให้ตรวจซ้ำได้ เช่น คดีที่มีความซับซ้อน หรือคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเจ้าพนักงาน หรือคดีที่มีคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลหรือมีชื่อเสียงในวงกว้าง เป็นต้น นอกจากนี้ ต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกตรวจสามารถเลือกห้องปฏิบัติการจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานสากลเพื่อตรวจซ้ำหรือตรวจยืนยันผลได้ด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นห้องปฏิบัติการของทางภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม ส่วนค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวเพียงบางส่วนตามที่เห็นสมควร เช่น หากเป็นการตรวจเพื่อเปรียบเทียบสารพันธุกรรม DNA ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก รัฐอาจช่วยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสามในสี่ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด หากเป็นการตรวจโดยทั่วไป รัฐอาจช่วยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายกึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมด เป็นต้น หรืออาจกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีสามารถขอลดหรือของดค่าธรรมเนียมในการตรวจพิสูจน์ได้ ในกรณีที่ผู้ร้องขอไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะเสีย หรือหากไม่ได้รับการยกเว้นจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร โดยร้องขอไปยังหน่วยงานภาครัฐที่เริ่มดำเนินการตรวจพิสูจน์ดังกล่าว

6. ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ถูกตรวจ (ทุกเพศ) มีสิทธิร้องขอให้ทนาย (ถ้ามี) หรือบุคคลภายนอกที่ไว้ใจเข้าร่วมในระหว่างการตรวจพิสูจน์ หากเป็นการตรวจในบริเวณที่มีความอ่อนไหว เช่น บริเวณอวัยวะเพศ หรือบริเวณที่อยู่ภายใต้ร่มผ้าของเพศหญิง เป็นต้น และควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยให้กับผู้ถูกตรวจเพศหญิงโดยการให้มีสิทธิเลือกที่จะร้องขอผู้ทำการตรวจที่เป็นเพศหญิงหรือไม่ก็ได้ตามความสมัครใจ โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวควรบัญญัติไว้ในกฎกระทรวงตามที่ได้กล่าวถึงในข้อ 2.

บรรณานุกรม

- กองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, *คู่มือการจัดการวัตถุพยาน กระทรวงสาธารณสุข 2563* (14 มีนาคม 2566) สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข < <https://phdb.moph.go.th/main/index/download/640> >.
- เกียรติศิริ คັນขีวรรณ, อรัญญา กริชาชาติ, ประภาพร ไชยประภา, ธัญญ์พงศ์ อินทรสอน และสมฤทัย สัตย์มั่น, *การนำระบบบริหารจัดการสารสนเทศมาใช้ในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์* (23 มีนาคม 2566) กลุ่มตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมบุคคลสูญหายและโครงการเฉพาะ กองสารพันธุกรรม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ < https://www.cifs.go.th/Files/internal_department//file/7b40ccee-ad11-423c-b13b-a88dc6208dac.pdf >.
- คณะทำงานเพื่อจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน โรงพยาบาลตำรวจ, *คู่มือการปฏิบัติงาน โรงพยาบาลตำรวจ 2566* (3 กรกฎาคม 2566) โรงพยาบาลตำรวจ < <https://www.policehospital.org/content/news.php?ID=13126&dept=7> >.
- คณะผู้วิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, *การพัฒนาแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความจริงในคดี* (กรุงเทพฯ: รายงานผลการวิจัยเสนอต่อ สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559).
- ตรองหทัยสประสิทธิ์, *ความรู้ความคิดเห็นในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 8* (วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561).
- ณรงค์ ใจหาญและคณะผู้วิจัย, *การค้นตัวบุคคล: ศึกษาเปรียบเทียบกับนานาชาติ* (นนทบุรี: รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานอัยการสูงสุด 2553).
- ไทยโพสต์, 4 บุคคลบนเรือ เข้าพบ ตร. เตรียมตรวจร่างกายซ้ำเก็บดีเอ็นเอบนเสื้อผ้าวันเกิดเหตุ (14 มีนาคม 2566) ไทยโพสต์ < <https://www.thaipost.net/criminality-news/95149/> >.
- ไทยรัฐ ออนไลน์, *ผลสอบ 3 ตำรวจผิดไม่ร้ายแรง ถูกอัยการชี้ร้องคดีแดงโม* (14 มีนาคม 2566) ไทยรัฐ ออนไลน์ < <https://www.thairath.co.th/news/local/central/2468586?fbclid=IwAR3DY3VNCeLiFAQNVb8Zm9pEjY8q9CYwz8hruEJMW2Zd4ZNqn0LvOaiCZEK> >.
- ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพ, เอกสารข่าว *คณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา* (24 มีนาคม 2566) คณะอนุกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพ < [https://www.senate.go.th/assets/portals/133/fileups/168/files/ข่าวการประชุม%209-65%20\(28-4-65\)](https://www.senate.go.th/assets/portals/133/fileups/168/files/ข่าวการประชุม%209-65%20(28-4-65)) >.

ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, มาตรฐาน ISO/IEC 17025 (ข้อกำหนดโดยทั่วไปว่าด้วยความสามารถของห้องปฏิบัติการทดสอบและสอบเทียบ) (2 พฤษภาคม 2566) มหาวิทยาลัยนเรศวร <<https://www.sci.nu.ac.th/chemistrys/all-files/20220316131634-2.pdf>>.

ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนรายงาน, สถิติฐานความผิดคดีอาญา(คดี 4 กลุ่ม) หน่วยงานทั่วประเทศตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 ถึง 31 ธันวาคม 2565 (2 พฤษภาคม 2566) ระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ <www.crimespolice.com/portal/wp-content/uploads/2023/04/สถิติฐานความผิดคดีอาญาคดี-4-กลุ่ม-พ.ศ.-2565.pdf>.

ศศิวิมล ทองกลม, “รูปแบบที่เหมาะสมในการให้บริการตรวจพิสูจน์หลักฐานภาคเอกชนในประเทศไทย” (2563) 13:3 วารสารกระบวนการยุติธรรม.

โสภณ รัตนกร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 13, 2565).

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์, รายงานประจำปี 2560 (8 กรกฎาคม 2566) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ <<https://www.cifs.go.th/Files/news//file/adf64701-cd91-4995-9dfe-2c05a81e82b3.pdf>>.

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์, รายงานประจำปี 2561 (8 กรกฎาคม 2566) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ <<https://www.cifs.go.th/Files/news//file/dddf0e7f-26bb-4f8c-9cbb-be013f46f44f.pdf>>.

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์, เอกสารสถานภาพสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ 2566 (กรกฎาคม 2566) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ <<https://www.cifs.go.th/Files/news//file/ef16b31b-233b-4159-82f8-e3b13fcd8a65.pdf>>.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, TIJ จับมือตำรวจนอร์เวย์และ DSI ร่วมยกระดับกระบวนการยุติธรรม (26 เมษายน 2566) TIJ <<https://www.tijthailand.org/highlight/detail/14>>.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, แนวทางการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ขับขี่เกณฑ์การสนับสนุนค่าใช้จ่าย (14 มีนาคม 2566) กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข <http://www.thaincd.com/document/file/info/injured/แนวทางการตรวจalc_ในเลือด62.pdf.pdf>.

สยามรัฐออนไลน์, กมธ. สิทธิมนุษยชนฯ ปัดแทรกแซงคดีเตงโม ไม่รู้ใครรายงาน ผบช.ภ.1 ทำเข้าใจผิดชี้คุณแม่มีสิทธิถอนเรื่อง (14 มีนาคม 2566) สยามรัฐออนไลน์ <<https://siamrath.co.th/n/335075?fbclid=IwAR3B-dPeIWXaSMlp108Dyh2ZCQpHC12rx8Evq8LYMqI0NFzIZfaq8TkCWjc>>.

สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, โครงสร้างสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ (14 มีนาคม 2566) สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ <<http://www.forensic.police.go.th/FS/html/structurenew.php>>.

สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, แผนปฏิบัติราชการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ 2561 (8 กรกฎาคม 2566) สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ <<https://www.forensic.police.go.th/FS/html/ruleplan.php>>.

สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, แผนปฏิบัติการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ 2562 (8 กรกฎาคม 2566)

สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ <https://www.forensic.police.go.th/FS/html/download/plan_62/_62.zip>.

สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือการปฏิบัติงานนิติเวช (สำหรับแพทย์หรือนุคลากรการแพทย์) (15 มีนาคม 2566) สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข <<https://externinternguide.files.wordpress.com/2018/02/z1-forensic-handbookexin.pdf>>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สถิติคดีอาญาคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ จำแนกตามประเภทความผิด รายจังหวัด พ.ศ. 2560 – 2564 (9 กรกฎาคม 2566) สำนักงานสถิติแห่งชาติ <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/Page/sector/TH/report/sector_09_9_TH_.xlsx>.

Franchimont, Michel, Jacobs, Ann and Masset, Adrien, *Manuel de penale* (Bruxelles: Larcier, second édition, 2006).

Khaosod Online, สรุปแล้ว ตำรวจแจ้งข้อหาเสียชีวิตโดยมีสาเหตุมาและขับ หลังไม่ยอมเป่า นำตัวส่งฝากขังศาล (14 มีนาคม 2566) ข่าวสด <https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_7454594>.

PPTV online, อัจฉริยะ ร้อง ผบ.ตร. สั่งตั้ง 4 ตำรวจ ทำคดีแดงโม (14 มีนาคม 2566) PPTV 36 HD <<https://www.pptvhd36.com/news/171324?fbclid=IwAR3WTxG2YbSoYVEVZRMFklPquKwiceAbAV43uo4TR9vzw-xa47mTdhefBmA>>.

TODAY Writer, ตร.เรียก 5 คนบนเรือตรวจร่างกายซ้ำ พร้อมตรวจดีเอ็นเอบนใบพัดเรือเทียบภาคเหนือที่ขาแดงโม (14 มีนาคม 2566) WORKPOINT today <<https://workpointtoday.com/tangmodna/>>.

TODAY Writer, เปิดมุมมองนักวิชาการ-นักกฎหมายกว่าจะได้ตรวจเลือดบนที่ลี้ชบนทางด่วน (14 มีนาคม 2566) WORKPOINT today <https://workpointtoday.com/accident21/?fbclid=IwAR0ja6qzBpy3bSub1YrR1U9gAXMoJM_CKQftJa4ltKHUQ4bZSMD8hUIHkM>.

